

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Cdo/56/2024
Identifikačné číslo spisu:	4114207300
Dátum vydania rozhodnutia:	29.04.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Mario Dubaň
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:4114207300.2

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu L. W., narodeného XX. G.Q. XXXX, M., S. N. X, zastúpeného spoločnosťou ADVOKÁT JUDr. Peter Timko, spol. s r. o., Maňa, Pri parku 8, proti žalovaným 1/ Š. F. (P.), narodenému XX. L. XXXX, I. U. M., C. XXXX/A, 2/ Š. F. (L.), narodenému XX. G. XXXX, I. U. M., F. X, 3/ D. Š., narodenému XX. P. XXXX, M., C. X, 4/ L. F., narodenej XX. P. XXXX, D. XXX, zastúpeným advokátskou kanceláriou Petruška & partners s. r. o., Nitra, Kupecká 18, IČO : 47 254 882, o zaplatenie 6.404 eur s príslušenstvom, vedenom na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 16C/13/2021, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 27. septembra 2023 sp. zn. 25Co/78/2023, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Nitre z 27. septembra 2023 sp. zn. 25Co/78/2023 a rozsudok Okresného súdu Nitra z 22. marca 2023 č. k. 16C/13/2021-456 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Nitra na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) uznesením z 25. februára 2021 sp. zn. 4Cdo/7/2021 zrušil rozsudok Krajského súdu v Nitre z 09. novembra 2016 sp. zn. 25Co/439/2016 v spojení s rozsudkom Okresného súdu Nitra z 09. mája 2016 č. k. 14C/46/2014-129 a vec vrátil Okresnému súdu Nitra na ďalšie konanie. Bol názoru, že pokiaľ odvolací súd akceptoval výklad súdu prvej inštancie ohľadne nepreukázania pôžičky, či bezdôvodného obohatenia u žalovaných, a to bez vypočutia navrhovaného svedka a predloženia účtovníctva inkriminovanej spoločnosti, výrazne znemožnil dovolateľovi predkladať dôkazy svedčiace jeho tvrdeniu, čím ho dostal do výrazne slabšej pozície než u žalovaných a tým v zmysle čl. 47 ods. 3 ústavy a čl. 6 CSP došlo voči nemu k porušeniu zásady rovnosti strán sporu (tzv. rovnosť zbraní, príležitostí, bremien). Vzhľadom na viazanosť najvyššieho súdu právnym názorom Ústavného súdu Slovenskej republiky z 25. novembra 2020 sp. zn. IV. ÚS 443/2020-31, ktorý vyslovil v náleze (§ 134 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z.) dovolací súd zrušil dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu ako aj rozhodnutie súdu prvej inštancie z existencie procesnej vady konania podľa § 420 písm. f) CSP v nadväznosti na porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Okresný súd Nitra (ďalej len „prvoinštančný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) v poradí druhým rozsudkom z 22. marca 2023 č. k. 16C/13/2021-456 výrokom I. zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal proti žalovanému 1/ zaplata sumy 1.200 eur s príslušenstvom, proti žalovanému 2/ zaplata sumy 1.880 eur s príslušenstvom, proti žalovanému 3/ zaplata sumy 950 eur s príslušenstvom a proti žalovanej 4/ zaplata sumy 1.424 eur s príslušenstvom titulom vrátenia pôžičky, ktorú v tejto výške žalovaným poskytol. Svoje rozhodnutie právne odôvodnil ustanovením § 657 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“) a vecne tým, že žalobca síce poskytoval finančné prostriedky žalovaným, ale nepreukázal, že sa jednalo o poskytnutie pôžičiek. Po zrušení a vrátení veci dovolacím súdom vykonané dokazovanie doplnil o výsluch svedka I. W. a skonštatoval, že neboli zistené také skutočnosti, ktoré by podporovali žalobcom uvádzané skutkové tvrdenia o poskytnutí pôžičky, pretože v konaní nebolo preukázané, že žalobca so žalovanými uzatvoril zmluvy o pôžičke. Finančné prostriedky, ktoré žalovaným zasielal, boli určené na úhradu mýta a pohonných hmôt, keďže všetci, s výnimkou žalovanej 4/, pracovali v spol. Express Cargo, s. r. o. Výrokom II. žalovaným 1/ až 4/ proti žalobcovi priznal nárok na náhradu trov prvoinštančného ako aj odvolacieho konania v rozsahu 100 %. Výrokom III. žalobcovi proti žalovaným 1/ až 4/ priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania v rozsahu 100%.

2.1. K návrhu žalobcu, aby mu bol priznaný nárok titulom vydania bezdôvodného obohatenia, pokiaľ neunesie dôkazné bremeno titulom zmluvy o pôžičke, súd prvej inštancie zaujal názor, že takáto možnosť neexistuje. Skonštatoval, že súd pozná právo, teda vie zistený skutkový stav subsumovať pod príslušné ustanovenie hmotnoprávneho predpisu, ktorým je v uvedenom prípade Občiansky zákonník. V tejto časti poukázal na viazanosť žalobným petitom, z ktorého vyplýva, že súd nemôže prekročiť návrhy strán a prisúdiť viac než čoho sa domáhajú; musí rešpektovať predmet konania vymedzený žalobným návrhom, čo znamená, že plnenie nemôže priznať ani z iného skutkového základu, než aký bol predmet konania vymedzený v žalobe. Uvažoval, že síce právna kvalifikácia je vždy vecou súdu v zmysle zásady iura novit curia, preto právna kvalifikácia nie je obligatórnou náležitosťou žaloby, avšak strana sporu je povinná návrhom skutkovo vymedziť uplatnený nárok, teda opísať skutkový dej, z ktorého uplatnený nárok vyvodzuje; právne posúdenie zistených skutkových okolností a ich podradenie pod určitú právnu normu je práve úlohou súdu.

2.2. Prvoinštančný súd prízvukoval nemožnosť, aby žalobca vymedzil žalobný petit skutkovými tvrdeniami o poskytnutí peňažných prostriedkov žalovaným titulom ústnych zmlúv o pôžičkách a v prípade, že nebude vedieť uniesť dôkazné bremeno, zvolí zmenu skutkového vymedzenia petitu tvrdením, že žalovaní musia vrátiť bezdôvodné obohatenie, pretože obdržali peňažné prostriedky. Takéto tvrdenie hodnotil ako zjavne účelové, pretože žalobca si musel byť vedomý neunesenia dôkazného bremena, preto zvolil alternatívnu rétoriku ohľadne možnosti priznania nároku z titulu bezdôvodného obohatenia. Ak by pripustil takúto argumentáciu, vytvoril by nebezpečný precedens do budúcnosti, kde by žalobca mohol disponovať viacerými variantami skutkového vymedzenia svojho žalobného nároku, a podľa fázy dokazovania v závislosti od unesenia dôkazného bremena, by mohol svojvoľne meniť svoje tvrdenia tak, aby mohol byť v konaní úspešný bez ohľadu na to, akým smerom sa uberalo dokazovanie a aká je procesná situácia v tom - ktorom konaní. Mal za to, že takéto počínanie by popieralo existenciu princípu rovnosti zbraní a právo na spravodlivý súdny proces, kde by bol žalobca zvýhodnený do takej miery, žeby nemusel vo svojej podstate vyvinúť žiadnu procesnú aktivitu na preukázanie svojho nároku. Súd prvej inštancie preto nepriznal plnenie z iného skutkového základu, než aký bol predmet konania, pretože by tým nerešpektoval žalobcom vymedzený predmet konania.

2.3. Nad rámec uvedeného doplnil, že bezdôvodné obohatenie by mohlo vzniknúť len na strane U. Ž., ako konateľ spoločnosti v prípade, žeby sa so žalobcom finančne nevysporiadal ohľadne finančných prostriedkov, ktoré žalobca použil v prospech jeho spoločnosti, respektíve na výdavky spoločnosti Express Cargo s. r. o. Návrh na vykonanie dokazovania predložením účtovníctva spoločnosti Express Cargo s. r. o. prvoinštančný súd zamietol pre nemožnosť jeho vykonania, nakoľko ním už svedok U. S. nedisponuje s tým, že pri archivačnej dobe päť rokov nie je ani povinný účtovníctvo archivovať. K zrušujúcemu uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Cdo/7/2021 poznamenal, že titul ponechania si finančných prostriedkov žalovanými je pragmatický, na úhradu mýta a pohonných hmôt.

Žalobca neunesol dôkazné bremeno preukázania vzniku záväzkového vzťahu titulom zmluvy o pôžičke a pokiaľ ide o vydanie bezdôvodného obohatenia, zduplikoval, že ak žalobca žalobný nárok skutkovo vymedzil ako ponechanie si peňažných prostriedkov žalovanými titulom pôžičiek, ale chcel priznať plnenie titulom bezdôvodného obohatenia, mal podať žalobu na vydanie bezdôvodného obohatenia žalovanými, a nie žalobu o vrátenie poskytnutých pôžičiek; uzavrel, že bolo povinnosťou súdu rešpektovať žalobcom vymedzený predmet konania. O trovách konania súd prvej inštancie rozhodol podľa § 255 v spojení s § 453 ods. 3 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“).

3. Krajský súd v Nitre (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobcu rozsudkom z 27. septembra 2023 sp. zn. 25Co/78/2023 prvým výrokom napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie vo výrokoch I. a II. potvrdil ako vecne správny podľa § 387 ods. 1, ods. 2 CSP, druhým výrokom rozsudok súdu prvej inštancie v jeho výroku III. zmenil podľa § 388 CSP tak, že žiadna strana nemá nárok na náhradu trov dovolacieho konania, keď odvolanie žalovaných v tejto časti považoval za dôvodné; žalovaným 1/ až 4/ priznal voči žalobcovi nárok na náhradu trov dovolacieho konania v plnom rozsahu. V odôvodnení rozhodnutia skonštatoval správnosť dôvodov rozhodnutia súdu prvej inštancie a na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia doplnil dôvody, ktoré nadväzovali na uplatnené odvolacie dôvody, a to namietanie nesprávne zisteného skutkového stavu a nesprávneho právneho posúdenia veci.

3.1. Odvolací súd sa plne stotožnil s názorom, že žalobca neunesol dôkazné bremeno tvrdenia o poskytnutí pôžičiek žalovaným 1/ až 4/. Ani raz neuviedol, kedy a s akým obsahom uzavrel s jednotlivými žalovanými zmluvy o pôžičkách; samotný žalobca potvrdil, že čas vrátenia nebol dohodnutý a podaná žaloba je jeho výzva na plnenie. Zopakoval, ako žalovaní od začiatku popreli akýkoľvek právny vzťah so žalobcom a zhodne potvrdili poskytnutie peňazí na ich účty za účelom nákupu pohonných hmôt a platenie mýta, ktoré následne vyúčtovali firme. Odvolací súd aproboval uskutočnené výsluchy žalobcov a svedkov súdom prvej inštancie, ktorý ich vyhodnotil v súlade s § 191 ods. 1 CSP a v dôsledku neunesenia dôkazného bremena o uzavretých pôžičkách žalobu ako nedôvodnú správne zamietol. Vyjadril sa aj ku vzniku bezdôvodného obohatenia a prevzal tvrdenia prvoinštančného súdu, že medzi stranami nebolo sporné poukázanie peňazí žalobcu na účty žalovaných, ale peniaze slúžili na nákup pohonných hmôt a zaplatenie mýta, ktoré museli šoféri zúčtovať, pričom tento spôsob ich vyplácania bol bežný, kým nedostali tankovacie karty. O trovách dovolacieho konania rozhodol podľa § 396 ods. 2 v spojení s § 262 a § 255 CSP

4. Proti rozsudku dovolacieho súdu (vo výrokoch I. a III.) podal žalobca (ďalej aj „dovolateľ“) dovolanie s poukazom na ustanovenie § 420 písm. f) CSP (súd nesprávnym procesným postupom mu znemožnil, aby uskutočňoval jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu jej práva na spravodlivý proces) a § 421 ods. 1 písm. a) CSP (rozhodnutie dovolacieho súdu spočívalo v nesprávnom právnom posúdení).

4.1. Namietanú vadu zmätočnosti videl v tom, ako sa konajúce súdy vysporiadali s otázkou eventuálneho žalobného petitu, ako pristúpili k vyhodnoteniu skutkovej osnovy žaloby a tiež, že zamenili pojem „skutkové tvrdenie“ za pojem „právne tvrdenie, resp. právna kvalifikácia“. V konaní do úvahy prichádzali dva eventuálne právne tituly (resp. dve eventuálne právne hodnotenia) skutkového stavu; zaplatenie peňazí buď titulom vrátenia pôžičky alebo vydania bezdôvodného obohatenia. Dovolateľ súdom nižších inštancií vyčítal zamietnutie žaloby založené na extrémnom argumente, že ak žalobca nepresvedčil súdy o existencii pôžičkového titulu, tak je spravodlivé, aby si žalovaní natrvalo nechali prijaté peniaze, tzn. nemusia ich vydať titulom bezdôvodného obohatenia. Za neakceptovateľný považoval odkaz prvoinštančného súdu, že mal podať žalobu o bezdôvodné obohatenie a nie o vrátenie pôžičky; ako jedinú podstatnú skutočnosť v tejto súvislosti považoval, že podal žalobu o zaplatenie peňažnej sumy.

4.2. V súvislosti s uplatneným dovolacím dôvodom podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP uviedol, že odvolací súd (v zhode s prvoinštančným súdom) zlyhal v tom, že nereflektoval na rozhodovaciu prax dovolacieho súdu v otázke, ako správne posudzovať eventuálne vymedzené žaloby, resp. žalobné

skutkové tvrdenia pripúšťajúce viaceré právne hodnotenia (5Cdo/196/2009). Rozhodnutie súdov nižších inštancií záviselo od vyriešenia právnej otázky, či obstoí z hľadiska elementárnej spravodlivosti, aby žaloba znejúca na zaplatenie peňažnej sumy bola zamietnutá, keď súd odmietol subsumovať skutkovú osnovu žaloby pod primárne ponúknutú právnu normu (o pôžičke), ale zjavne je možné nájsť subsumpcie hodnú právnu normu (o bezdôvodnom obohatení), ktorá je v eventuálnom vzťahu voči skutkovej osnove žaloby, ktorá sa v eventuálnom hodnotení žaloby nemení; v situácii, keď žalujúca strana v záverečnej reči jasne oprela skutkovú osnovu žaloby o eventuálny právny titul (z bezdôvodného obohatenia žalovanej strany). Mal za to, že peňažné sumy opísané v žalobe sa jednoznačne presunuli z majetkovej sféry žalobcu do majetkovej sféry žalovaných; boli to pritom osobné peniaze žalobcu bez dôkazu, že by sa jednalo o peniaze spoločnosti Express Cargo s. r. o. O právnom titule peňazí, ktoré prišli z účtu spoločnosti Express Cargo s. r. o. na žalobcov účet vyslovil odvolací súd iba domnienky, ktoré neboli žiadnym dôkazom preukázané. Opakovane zdôraznil, že všetky žalované sumy boli osobnými peniazmi žalobcu (žiadny dôkaz o opaku nikdy nebol vykonaný) a boli hotovostne vložené do majetkovej sféry žalovaných. Vzhľadom na uvedené žiadal zrušenie odvolacieho rozsudku v napadnutom rozsahu a vrátenie veci odvolaciemu súdu na opätovné prejednanie a rozhodnutie.

5. Žalovaní 1/ až 4/ vo vyjadrení k dovolaniu tvrdili, že konanie nemá vady, ktoré by odôvodňovali naplnenie predpokladov dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP; nepovažovali za naplnené ani predpoklady dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP v spojení s § 432 CSP. Žalobca žaloval vrátenie finančných prostriedkov titulom zmluvy o pôžičke a skutočnosť, že počas súdneho konania začal poukazovať na bezdôvodné obohatenie bola len výsledkom dôkaznej núdze, v ktorej sa ocitol. Mali za to, že pokiaľ žalobca zmenil dôvod na bezdôvodné obohatenie, súdy sa aj s touto argumentáciou vysporiadali a objasnili, prečo ani teoreticky o bezdôvodné obohatenie zo strany žalovaných nemohlo ísť.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

7. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

8. Podľa § 420 písm. f) CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

9. Podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu.

10. V hierarchii postupu dovolacieho prieskumu platí, že dovolací súd najprv skúma prípustnosť dovolania z dôvodu zmätočnosti a až ak namietaný dôvod podľa § 420 CSP preukázaný nie je, pristúpi subsidiárne k prieskumu dovolacieho dôvodu spočívajúceho v správnosti právneho posúdenia veci (§ 421 CSP).

11. Aj keď žalobca tvrdí nedostatok rozhodnutia odvolacieho súdu označil ako vadu konania podľa § 420 písm. f) CSP a tiež ako nesprávne právne posúdenie podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP, v okolnostiach jeho prípadu to nie je nepochopiteľné, hoci vo všeobecnosti obvykle nenastáva situácia, že

by obsahovo tá istá dovolacia námietka spadala pod obidva dôvody prípustnosti dovolania (IV. ÚS 372/2020).

12. Všeobecné súdy v sporovom súdnom konaní nemajú poskytovať formálny či formalistický výklad a aplikáciu práva, ale majú poskytovať taký výklad a aplikáciu práva, ktorý je materiálhou ochranou zákonnosti, aby bola zabezpečená spravodlivá a účinná ochrana práv a oprávnených záujmov strán sporu (porovnaj čl. 2 ods. 1 Základných princípov CSP). Civilné sporové konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie. K základným právam strany sporu, obsiahnutým v práve na spravodlivý proces, patrí i právo na uvedenie dostatočných dôvodov, na ktorých je rozhodnutie založené. Zásada iura novit curia („súd pozná právo“) neznamena len to, že súd pozná právo, ale aj to, že si je zároveň vedomý účinkov, ktoré právo v podobe, v ktorej ho súd aplikuje vyvoláva vo vzťahu k procesnoprávnemu alebo hmotnoprávnemu postaveniu nositeľa práva na súdnu ochranu svojich práv.

13. Dovolateľ označil za nesprávny podstatný záver v odôvodnení rozhodnutia súdu prvej inštancie (§ 420 písm. f) CSP), s ktorým sa odvolací súd v celom rozsahu stotožnil, že (parafráz.) „nie je možné, aby žalobca vymedzil žalobný petit skutkovými tvrdeniami o poskytnutí peňažných prostriedkov žalovaným titulom ústnych zmlúv o pôžičkách a v prípade, že nebude vedieť uniesť dôkazné bremeno, zvolí zmenu skutkového vymedzenia petitu tvrdením, že žalovaní musia vrátiť bezdôvodné obohatenie, pretože obdržali peňažné prostriedky. Takéto tvrdenie je zjavne účelové, pretože žalobca si musel byť vedomý neunesenia dôkazného bremena, preto zvolil alternatívnu rétoriku ohľadne možnosti priznania nároku z titulu bezdôvodného obohatenia zo strany žalovaných. Ak by súd pripustil takúto argumentáciu, vytvoril by nebezpečný precedens do budúcnosti, kde by žalobca mohol disponovať viacerými variantami skutkového vymedzenia svojho žalobného nároku, a podľa fázy dokazovania v závislosti od unesenia dôkazného bremena, by mohol svojvoľne meniť svoje tvrdenia, tak aby mohol byť v konaní úspešný, bez ohľadu na to, akým smerom sa uberalo dokazovanie a aká je procesná situácia v tom - ktorom konaní. Takéto počínanie by popieralo existenciu princípu rovnosti zbraní a právo na spravodlivý súdny proces, kde by bol žalobca zvýhodnený do takej miery, žeby nemusel vo svojej podstate vyvinúť žiadnu procesnú aktivitu na preukázanie svojho nároku. Súd preto nepriznal plnenie z iného skutkového základu, než aký bol predmet konania, pretože by tým nerespektoval žalobcom vymedzený predmet konania. (...) „Ak žalobca žalobný nárok skutkovo vymedzil ako ponechanie si peňažných prostriedkov žalovanými titulom pôžičiek, ale chcel priznať plnenie titulom bezdôvodného obohatenia, mal podať žalobu na vydanie bezdôvodného obohatenia žalovanými, a nie žalobu o vrátenie poskytnutých pôžičiek; bolo povinnosťou súdu rešpektovať žalobcom vymedzený predmet konania.“

14. Dovolateľ prípustnosť a dôvodnosť podaného dovolania vyvodzoval aj z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP, pričom právna otázka, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie súdov nižších inštancií, ktoré ju posúdili nesprávne, čo viedlo aj k odklonu odvolacieho súdu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu (sp. zn. 5Cdo/196/2009), spočívala v tom, či „z hľadiska elementárnej spravodlivosti obstojí, aby žaloba znejúca na zaplatenie peňažnej sumy bola zamietnutá, keď súd odmietol subsumovať skutkovú osnovu žaloby pod primárne ponúknutú právnu normu (o pôžičke), ale zjavne je možné nájsť subsumpcie hodnú právnu normu (o bezdôvodnom obohatení), ktorá je v eventúálnom vzťahu voči skutkovej osnove žaloby, ktorá sa v eventúálnom hodnotení žaloby nemení; v situácii, keď žalujúca strana v záverečnej reči jasne oprela skutkovú osnovu žaloby o eventúálny právny titul (z bezdôvodného obohatenia žalovanej strany).“ Dovolací súd autenticky porozumel textu dovolania ako celku (§ 124 CSP) tak, že dovolateľ v podstate žiada zodpovedanie otázky, či je v priebehu konania prípustná zmena právnej kvalifikácie nároku vo väzbe na (konkrétny) nezmenený skutkový stav.

15. Z nosnej časti odôvodnenia uznesenia najvyššieho súdu z 22. septembra 2010 sp. zn. 5Cdo/196/2009 vyplýva, že „Občianske súdne konanie je ovládané zásadou iura novit curia (práva pozná súd). Účastníci konania nie sú povinní uplatnený nárok, ani obranu proti nemu, právne kvalifikovať, pretože právna kvalifikácia veci je vecou súdu. Musia ale uviesť rozhodné skutočnosti, ktoré umožnia súdu, aby uplatnený nárok alebo obranu proti nemu právne kvalifikoval. Súd tak skúma, či tvrdené skutočnosti možno podriaďiť pod hypotézu niektorej právnej normy tak, aby z dispozície tejto právnej

normy bolo možné vyvodiť plnenie, prípadne určiť, či tu žalobcom požadovaný právny vzťah alebo právo je alebo nie je alebo potvrdiť také skutočnosti, ktoré bránia tomu, aby bolo žalobe vyhovie. Ak účastník uvedie rozhodujúce skutočnosti, z ktorých vyvodzuje ním tvrdený nárok alebo obranu proti nemu, ale s týmito skutočnosťami spája nesprávne právne následky, nie je súd viazaný právnym názorom účastníka a je povinný posúdiť vec podľa tých právnych noriem, ktoré na tvrdený a súdom zistený skutkový stav dopadajú.“

16. K tomu dovolací súd uvádza, že dovolateľom nastolené riešenie právnej otázky v tejto veci presvedčivo smeruje k relevantnému postulátu o rozdelení procesných úloh jednotlivých subjektov civilného procesu: Základnú procesnú povinnosť sporových strán predstavuje povinnosť substancovať všetky podstatné a rozhodujúce skutkové okolnosti týkajúce sa sporu (čl. 8 CSP, § 132 ods. 1, § 150 CSP) a súdu je zverená právna argumentácia, príp. právna charakteristika faktov sporu v zmysle zásady *iura novit curia*, ktorou je ovládaný civilný súdny proces. Pre objasnenie hodno uviesť, že prienik medzi nastolenými úlohami predstavuje možnosť (a nie povinnosť) strán uplatňovať právnu argumentáciu, v rámci ktorej zvyčajne prezentujú nielen názor na to, ktorú právnu normu má súd aplikovať a ako je potrebné ju interpretovať. Tomuto oprávneniu strany zodpovedá jednak oprávnenie protistrany na právnu argumentáciu reagovať v rámci princípu kontradiktórnosti (čl. 9 CSP) a rovnosti strán (čl. 6 CSP), a súčasne aj povinnosť súdu poskytnúť na podstatné právne argumenty strán aspoň stručnú, ale vecnú odpoveď z pohľadu požiadavky úplnosti a presvedčivosti odôvodnenia rozsudku, tak ako to normuje § 220 ods. 2 CSP (I. ÚS 221/2024).

17. Z uvedených východísk pre dovolací súd rezumuje záver, že procesná sankcia v podobe straty sporu len v prípade neuvedenia, prípadne uvedenia nevhodného (nepriliehavého) právneho dôvodu (titulu) v žalobnom návrhu, nemá oporu nielen v samotnej judikatúre najvyššieho súdu (cit. uznesenie sp. zn. 5Cdo/196/2009), ale ani v princípoch, na ktorých je založený civilný proces, ani v účele civilného procesu, ktorým je zaoberať sa materiálnym predmetom sporu, poskytnúť ochranu subjektívnych práv, prinášať spravodlivosť, a nie ich odmietiť cez rôzne arbitrárne procedurálne rituály (4Cdo/35/2019, 9Cdo/7/2021). Dovolací súd akcentuje, že súdu nemožno uprieť, aby v spojení so skutkovými zisteniami urobil sám odlišné a právu zodpovedajúce hodnotenie žalobou uplatneného plnenia (m. m. I. ÚS 221/2024).

18. Sumarizujúc vyššie uvedené dovolací súd na dovolateľom nastolenú otázku odpovedá kladne v tom zmysle, že pri nezmenenom skutkovom stave (ako tomu bolo aj v posudzovanej veci) všeobecné súdy nie sú viazané právnym názorom žalobcu a sú povinné posúdiť vec podľa tých právnych noriem, ktoré na tvrdený a súdom zistený skutkový stav dopadajú. Sú teda nie je viazaný právnou kvalifikáciou, ale len skutkovým vymedzením v žalobe a musí vyriešiť aj prípadnú konkurenciu (súbeh) právnych nárokov a spomedzi viacerých si vybrať správnu právnu normu. Z týchto dôvodov je preto vonkoncom neakceptovateľné také hodnotenie veci súdom prvej inštancie, že „ak žalobca žalobný nárok skutkovo vymedzil ako ponechanie si peňažných prostriedkov žalovanými titulom pôžičiek, ale chcel priznať plnenie titulom bezdôvodného obohatenia, mal podať žalobu na vydanie bezdôvodného obohatenia žalovanými, a nie žalobu o vrátenie poskytnutých pôžičiek.“

19. V súlade so stabilnou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu (5Cdo/196/2009, k tomu pozri aj novšie rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 7Cdo/148/2023, 2Cdo/222/2021), v snahe predchádzať arbitrárnemu výkladu práva a jeho aplikácii (§ 420 písm. f) CSP), je správne také nazeranie veci v obdobných prípadoch, ktoré nebráni tomu, aby súd pri rozhodovaní o peňažnom plnení, vychádzajúcim z nesporných skutkových tvrdení, nárok po právnej stránke posúdil aj podľa inej normy (bezdôvodné obohatenie), ako bolo žalobcom pôvodne navrhované (zmluva o pôžičke).

20. Názor dovolacieho súdu neboli spôsobilé zmeniť ani opakované námietky žalovaných vo vyjadrení k dovolaniu, že pokiaľ žalobca zmenil dôvod na bezdôvodné obohatenie, nižšie súdy sa aj s touto argumentáciou vysporiadali, lebo uviedli, prečo ani teoreticky o bezdôvodné obohatenie zo strany žalovaných nemohlo ísť; mali za to, že súdy poskytli odpoveď aj na alternatívny právny nárok z titulu bezdôvodného obohatenia. Dovolací súd v tejto súvislosti pripomína, že ak je nejaký argument alebo

názor v súdnom rozhodnutí vyjadrený iba ako tzv. „obiter dictum“, znamená to, že táto časť odôvodnenia nie je záväzná. Obiter dictum totiž znamená „povedané na okraj, nad rámec“. Súd svoju mienku alebo pozorovanie poznamenáva len mimochodom, poznámkou na okraj. Bez potreby hlbších analýz je pritom zrejmé, že prvoinštančný súd sa nárokom na vydanie bezdôvodného obohatenia odmietol meritórne zaoberať a otázka, na ktorú odpovedal v závere svojho rozhodnutia, nebola jadrom jeho právneho posúdenia. Možno zhrnúť, že otázku nedôvodnosti event. nároku preto záväzne nevyriešil. Tieto len na okraj a doplnkovo vyjadrené právne názory súdu prvej inštancie, ktoré hoci sú súčasťou odôvodnenia jeho rozhodnutia, nemožno bez opätovného meritórneho prejednaní sporu považovať za záväzné právne názory na prejednávajúcu vec. Obdobné závery sa vzťahujú aj obsahovo-právny substrát odôvodnenia odvolacieho súdu týkajúci sa nedôvodnosti vydania bezdôvodného obohatenia.

21. Keďže významovo takmer totožné dovolacie námietky dovolateľa spadajú pod obidva dôvody prípustnosti dovolania, po konštatovaní dôvodnosti podaného dovolania nielen z dôvodov zmätočnosti (§ 420 písm. f) CSP, § 431 ods. 2 CSP) ale aj z dôvodov nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 421 ods. 1 písm. a) CSP, § 432 ods. 2 CSP), bolo potrebné napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a rozhodnutie súdu prvej inštancie zrušiť (§ 449 ods. 2 CSP), keďže nápravu nemožno dosiahnuť iba zrušením rozhodnutia odvolacieho súdu a vec vrátiť na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

22. Súd prvej inštancie v ďalšom konaní posúdi opodstatnenosť nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia a to aj z aspektov tvrdených žalobcom, t. j., že žaloba stojí aj v tej alternatíve, keď by súdy uverili obrane žalovanej strany, že v žalobe označené sumy boli skutočne použité na šoférske výdavky; že je irelevantné, či žalobca mal alebo nemal dispozičné právo k bankovému účtu spoločnosti Express Cargo s. r. o. a tiež nemá žiadny význam otázka, či, kedy a koľko odtiaľ žalobca dostal peňazí; že o právnom titule peňazí, ktoré prišli z účtu spoločnosti Express Cargo s. r. o. na žalobcov účet nemajú byť súdmi vyslovované rýdze domnienky, ktoré neboli žiadnym dôkazom preukázané; že všetky žalované sumy boli osobnými peniazmi žalobcu (žiadny dôkaz o opaku nikdy nebol vykonaný) a boli hotovostne vložené do majetkovej sféry žalovaných; že žalovaná 4/ nemala žiaden pracovný vzťah k spoločnosti Express Cargo s. r. o.). Svoje rozhodnutie riadne odôvodní tak, aby obsahová (materiálna) náplň jeho rozhodnutia založila nielen jeho zrozumiteľnosť, ale aj všeobecnú interpretačnú presvedčivosť. Z odôvodnenia rozsudku musí vyplývať vzťah medzi skutkovými zisteniami aj úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi na strane druhej. V hodnotení skutkových zistení nemôže chýbať žiadna relevantná skutočnosť alebo okolnosť, ktoré odvolací súd náležitým spôsobom v celom súhrne posúdi a náležite vyhodnotí. Rozhodnutia súdov nižších inštancií musia obsahovať náležitosti uvedené v § 393 CSP, musia byť logické a presvedčivé.

23. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom odvolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

24. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.